

ПРОЕКТИВНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЗАНЯТЬ ІЗ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

А Розкриваються технологічні підходи до побудови занять образотворчого мистецтва у творчій діяльності підлітків у контексті оновлених програм. Виховні можливості образотворчого мистецтва визначаються з урахуванням їхніх вікових особливостей, естетичних потреб, запитів, інтересів, як важливої умови формування творчої активності підлітків.

Ключові слова: технологічні прийоми, заняття образотворчого мистецтва, творча активність підлітків.

Постановка проблеми. Освітньо-виховна система і художня освіта як її структурна складова потребують розроблення нових технологічних підходів та їхнього впровадження у діяльність загальноосвітніх навчальних закладів. Зокрема, у Концепції художньо-естетичного виховання у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах, Державному стандарті і програмах навчання мистецтву в школах зазначено, що учні мають оволодіти не тільки предметними компетентностями, але й розвиток творчої та активної особистості.

Актуальність останніх досліджень. У наукових джерелах існують різні підходи до розуміння технології проєктивного моделювання занять. Так, у дослідженнях К. Васильківської, О. Коберника, І. Новика, В. Садовського, В. Шаталова, вказано, що це сукупність всіх особистісних, інструментальних і методологічних засобів, які використовуються для досягнення педагогічних цілей. У розумінні автора технологія проєктивного моделювання занять – це обґрунтована система педагогічних форм, методів і засобів, які запрограмовані у часі і націлені на вирішення конкретного завдання.

Виховні можливості образотворчого мистецтва досліджувалися О. Калініченко, С. Коновець, Г. Сотською, О. Шевнюк та ін., зокрема й з метою формування творчої активності (В. Водяна, В. Кардашов, Т. Коваленко, О. Пахомова та ін.). Однак розроблення методів і прийомів роботи з підлітками на заняттях образотворчого мистецтва залишається актуальною проблемою особливо в контексті оновлених програм.

Метою даної статті є представлення окремих технологічних прийомів, спрямованих на формування творчої активності особистості.

Практичний виклад матеріалу. Виховні можливості образотворчого мистецтва визначаються з урахуванням вікових особливостей підлітків, їхніх естетичних потреб, запитів, інтересів тощо, як джерела естетичного освоєння різних естетичних явищ, процесів, подій дійсності та, як важлива умова творчої реалізації особистості, що прагне за допомогою його засобів передати свої почуття, враження, естетичне ставлення до явищ дійсності й мистецтва.

Розроблені технологічні прийоми зорієнтовані на створення позитивної атмосфери учіння, яка посилює її мотивацію – налаштовує учнів на пізнання мистецтва й зацікавлює їх спілкуватися навколо мистецьких тем, сприяє творчій комунікації. Розглянемо ці технологічні прийоми на прикладі гурткового заняття-екскурсії, метою якого є пробудження й поглиблення інтересу до рідного міста, містечка, селища, форму-

вання в уяві школярів художнього образу рідної місцевості.

Вступом для заняття постає художньо-творче завдання, що виконується на підготовчому етапі (наприклад, удома): намалюйте куточок біля вашого дому, чи улюблене місце в парку, чи старовинну будівлю в будь-якій художній техніці. Організуйте в класі вернісаж із робіт, присвячених рідному місту чи селу.

Орієнтиром проведення подібного заняття може стати екскурсія легендарним Андріївським узвозом у Києві. Під час заняття підлітки занурюються у мистецький і поетичний світ вулиці; знайомляться з історичними пам'ятками, історією Андріївського узвозу; дістають насолоду від чарівного куточка Києва; завершальний етап (рефлексія вражень) – створення композиції з ескізів, етюдів, присвячених архітектурі, ландшафтам Андріївського узвозу.

Встановлення історико-культурних ремінісценцій. Під час прогулянки розповідаються легенди Андріївської церкви (картини, архітектура церкви та їх авторів), будинків Андріївського узвозу.

Обладнання: фотоапарат, блокнот для замальовок, олівці, фломастери, гелеві чи кулькові ручки, гумка.

Хід екскурсії [4]

Андріївський узвіз – одна з найстаріших вулиць Києва. Тих, хто входить на Андріївський узвіз згори, зустрічає скульптура Проні Прокоповні і Свирида Голохвастова (архітектор В. Скульський, скульптори В. Щур, В. Сівко та Р. Кухаренко).

Зачитується уривок з п'єси М. Старицького «За двома зайцями», дія 11, сцена 15.

На схилі Старокиївської гори височіє храм Андрія Первозванного. Літопис «Повість полум'яних літ» розповідає, що Апостол Андрій прийшов на гору, на якій тепер стоїть храм і сказав: «Видите гори сии? На сих горах воссияет благодать Божия». В пам'ять про легендарне пророкування Апостола Андрія, кияни поставили дерев'яну церкву. У ХІХ столітті було збудовано кам'яний храм за проектом Франческа Бартоломео де Растреллі. Йому належить проєкт іконостасу і рисунок-шаблон у натуральну величину. Більшість розписів – це частина ікон іконостасу, кафедри, купольні картини написані олійними фарбами на полотні, виконані в Петербурзі художником Іваном Вишняковим та його учнями. Живопис на зворотному боці іконостасу Андріївської церкви створили українські майстри І. Роменський та І. Чайковський. Російський живописець О. Антропов розписав кафедру, купол, низка ікон іконостасу та образів у вівтарі. Дві основні картини належать українському митцю Платону Бориспольцю «Проповідь апостола Андрія» та

латишському художнику Йогану Еггінки «Вибір віри князем Володимиром».

Довідка. Одна з легенд розповідає, що вівтарний образ Тайної вечери належить пензлю самого Леонардо да Вінчі. Інша – пояснює причину, за якої храм зберігся. Виявилось, що у підвалі церкви є чудодійне джерело з часів Апостола Андрія. І якщо церкву зруйнувати, то води джерела можуть затопити весь Київ. Цю легенду підтримує і такий факт: в Андріївській церкві немає дзвонів. Кажуть, що тільки-но пролунають дзвони, вода прокинеться та затопить не лише Старий Київ, а й Лівобережжя.

Узагальнення інформації про Андріївську церкву.
1. Хто автор проекту Андріївської церкви? 2. Які відомі картини є в ній? Назвіть художників, що їх намалювали. 3. В якому історичному документі згадується Андріївська церква?

Продовження екскурсії. Трохи нижче Андріївської церкви є будинок з поетичною назвою «Замок Ричарда Левове Серце» [1]. Існує легенда про те, що письменник Віктор Некрасов дав йому таку назву на честь короля Ричарда Левове Серце, героя роману Вальтера Скотта «Айвенго». Будинок у вигляді старовинного замку стоїть на схилі Замкової гори. Монументальні фасади прикрашені різними баштами, шпилями, зубчатими вершинами стін. За однією з версій автором проекту «Замку Ричарда» був хазяїн помешкання Дмитро Орлов. За іншими джерелами, будинок проектували професійні архітектори Євгеній Єрмаков та Андрій Краусс. «Замок Ричарда» багаторазово змінював господарів через різні страшні звуки, що доносилися з підлоги і вентиляційних труб. Причину явища з'ясував видатний історик, професор духовної академії Степан Голубєв, що мешкав у квартирі № 15. Змучений цим завиванням, він дослідив димоходи і виявив у них яєчну шкаралупу. Є ще одна легенда. Замок називали «Будинок з привидами» через ті ж страшні звуки.

Завдання-загадка. На Вашу думку, чому будівельники залишили в димоходах яєчну шкаралупу?

Насправді, протягом 60-х років ХХ ст. в будинку жив такий собі пан Ричард Юрієвич – вигадник, фантазер, гуморист і відмінний оповідач. Ричард Юрієвич тримав у цьому ж будинку лавку з різними товарами. Основними покупцями були художники, які мешкали на верхніх поверхах. Під час однієї з прогулянок Віктор Некрасов познайомився з Ричардом Юрієвичем, який ділився історичними спогадами із життя будинку. Саме йому, жартуючи, письменник дав прізвище Ричард Левове Серце, що поширилося на весь дім.

Згодом у будинку поселилися талановиті українські художники Григорій Дядченко, Фотій Красицький, Іван Макушенко. Вони були родичами Тараса Шевченка, а ще випускниками Петербурзької Академії мистецтв та учнями митця І. Рєпіна. Надалі до них приєднався скульптор Федор Балавенський, який разом зі своїм учнем зробив царський подарунок будинку: відтворив точні копії химер і чудовиськ з фасаду Собора Паризької богоматері та встановив їх на терасі й внутрішній стороні гвинтових сходів дворика. За переказами, статуї зникли під час Вітчизняної війни.

Пошукове завдання. Дізнайтеся про життя і творчість І. Рєпіна, Ф. Балавенського, Г. Дяченка, І. Макушенко.

Містична аура й досі не покинула будинок. За ним знаходиться вихід на Лису (Замкову) гору. З неї відкривається дивовижна панорама на Поділ та лівий берег, яка описана в романі М. Булгакова «Майстер та Маргарита». У музеї «Історія однієї вулиці» виставлені особисті речі й художні роботи жителів будинку, фотографії й внутрішнє планування Замка Ричарда.

З легкої руки того ж Віктора Некрасова ще один будинок № 13 дістав назву «Будинок Турбіних», де жив М. Булгаков, і куди письменник поселив героїв роману «Біла гвардія». Цей будинок письменник описував і в оповіданні «Будинок ЕльпітРабкомуна», і в романі «Майстер і Маргарита», і в романі та п'єсі «Біла гвардія». Тепер у ньому розташований Музей Михайла Булгакова. При реставрації відновлені кімнати, частково кахлі, паркет, парадні сходи. В експозиції музею демонструються справжні речі сім'ї Булгакових, а також ірреальні речі героїв Турбіних, пофарбовані у біле. Цікаво влаштований вхід до кімнати Булгакова. Це шафа з табличкою квартири № 50 з роману «Майстер і Маргарита».

Ще один незвичайний експонат прикрашав донедавна «інтер'єр» Андріївського узвозу – скульптура носа з вусами (автор Олег Дергачов) [3] – на будинку № 34. Тепер скульптура «Ніс Миколи Гоголя» – перенесена на вулицю Десятинну. За легендою, саме на Андріївському узвозі, Миколі Гоголю мрячного листопада за перших ознак нежиті й спала на думку ідея повісті «Ніс», бо усі думки письменника крутилися навколо його власного носу. Але у повісті ніс належав колезькому асесору Ковальову, й прогулюювся він не Андріївським узвозом, а Невським проспектом у Пітері, де є брат-близнюк київської скульптури [2].

Узагальнення екскурсійної прогулянки. 1. Що вам найбільше запам'яталося під час прогулянки? (Незвичайність «інтер'єру» вулиці. Її стіни – це картини самобутніх художників, небо – стеля, а бруківка – підлога, по якій тече жива вода). 2. Які пам'ятники архітектури є «обличчям» Андріївського узвозу? («Замок Ричарда Левове серце» або «Будинок з привидами», Замкова (Лиса) гора, Будинок Михайла Булгакова або «Дім Турбіних»). 3. Чи знаєте ви твори письменників, події яких відбуваються на Андріївському узвозі? (М. Булгаков. Роман і п'єса «Біла гвардія», роман «Майстер і Маргарита», оповідання «Будинок ЕльпітРабкомуна», М. Старицький. П'єса «За двома зайцями», М. Гоголь. Повість «Ніс»).

Друга частина заняття – «Мистецькі асоціації» або «Світ Київського Монмартру» – може відбуватися у приміщенні класу.

Облаштування: велика рама для «живої» картини, репродукції картин художників із зображенням місцевості Андріївського узвозу, фотоапарат.

Учні мають підготувати фарби, фломастери, папір, паперові рамки, склянку з водою, пензлики, фотографії, замальовки з екскурсії.

Хід заняття

Андріївський узвіз лишився позаду. Але ми повернемося до нього подумки. Уявіть, що сьогодні наша зустріч відбувається в умовному «кафе» (парти згруповано одна проти одної; вони утворюють столики для чотирьох учнів. На столику «меню», в якому значаться фарби, палітра, пензлик, фломастери, паспель, «чарівна вода» з джерела, що витікає з підніжжя

Андріївської церкви; склянки. Меню великого розміру вивішено на дошці).

- Оберіть з меню ті матеріали, які ви бажаєте.
- Створіть композицію вражень і спогадів про світ, яким дихає Андріївський узвіз – серце Києва, спираючись на враження від екскурсії.

Узагальнення заняття відбувається у *грі-інсценізації*. На дошці вивішуються роботи дітей у такий спосіб, щоб утворилася «панорама» Андріївського узвозу.

Один із учнів проводить коротку *віртуальну екскурсію*.

Наступний етап: два учні виносять велику раму. Вчитель демонструє колективну фотографію з прогулянки Андріївським узвозом і пропонує:

Зайдіть, будь ласка, за раму. Я хочу зафіксувати наші враження і згадку про подорож Андріївським узвозом.

Андріївський узвіз – великий чародій для творчого натхнення. Ви зробили велику пошукову роботу і порівняли, завдяки роботам митців минулого, наскільки нині змінився ландшафт цієї місцини. Дізналися про літературні твори, де прописано події, що відбувалися на Андріївському узвозі здавна й до сьогодні.

Хто з художників малював Андріївську церкву та краєвиди Андріївського узвозу?

На подібному занятті, тематика якого обирається кожним вчителем відповідно до конкретних умов, результативними є елементи перформансу (performance – англ. виконання, дія, сцена, презентація).

Так, у наведеному прикладі це:

Частина I. Проведення заняття-екскурсії в атмосфері реальної дійсності (церква Андрія Первозванного, Андріївський узвіз, його споруди, пам'ятки).

Частина II. Створені учнями композиції, що «відтворюють» Андріївський узвіз завдяки організації вернісажу і обігріванню, презентації творчих робіт учнів.

Костюми (вчителя або учнів) у кольоровій гамі Андріївської церкви.

Необхідно зазначити, що подібні позакласні форми синхронізуються з навчальними темами: «Об'ємно-просторова форма. Архітектура і місто» за програмою «Образотворче мистецтво» (6 клас) або «Земля на плані та карті», «Людина і географічна оболонка» за програмою «Загальна географія» (6 клас).

Пам'ятаємо: у кожному населеному пункті завжди знайдеться «свій Андріївський узвіз». Якщо ж його, на перший погляд, і немає, все ж варто віднайти старі будівлі, хатинки, пам'ятні знаки тощо. Цікаво розпитати людей старшого віку про такі, згодом намалювати їх; пошукати старі фотографії своєї місцевості, знайти самобутніх художників, письменників, поетів свого краю. Можна заохотити дітей на пустирях посадити ліс або садочок, але перед тим сфотографувати місцевість або замалювати її для майбутніх поколінь. Нехай нащадки пересвідчатся у дбайливому ставленні та шануванні до Землі та свого рідного краю.

Висновок. Таким чином, за допомогою різноманітних технологічних прийомів можна створити чимало можливостей для самостійної дослідницької, пошукової діяльності, в якій підлітки виявлятимуть різні грані своєї особистості, але найголовніше, активно й творчо реалізовуватимуть себе у пізнанні мистецтва. Безперечно спадщина митців ще й сьогодні містить непізнане і цікаве для учнів, відкриття якого можливе за умови активного і творчого його освоєння.

Зміст статті не обмежує **подальші розвідки** використання технології проективного моделювання занять з образотворчого мистецтва.

Список використаних джерел

1. Некрасов, В. П. Дом Турбиных / В. П. Некрасов // Новый мир. – 1967. – № 8. – С. 132–142.
2. Самые необычные памятники Санкт-Петербурга // [Электронный источник]. – Режим доступа со страницы : http://vk.com/isrb_info
3. Скульптура «Нис Гоголя» // [Электронна адреса сайту]. – Режим доступу зі сторінки : http://www.kievtown.net/img/nos_1.jpg
4. Шльонський, Д. Андріївський узвіз. Його історія та путівник по Музею Однієї Вулиці / Д. Шльонський, О. Браславець. – Львів-Київ : Центр Європи, 2009. – 160 с.

*Дата надходження
авторського оригіналу: 03.07.2015*

Руденко И. В. Проектное моделирование занятий изобразительного искусства по формированию творческой активности подростков

А *Раскрываются технологические подходы к построению занятий изобразительного искусства в творческой деятельности подростков в контексте обновленных программ. Воспитательные возможности изобразительного искусства определяются с учётом их возрастных особенностей, эстетических потребностей, требований, интересов, как важное условие формирования творческой активности личности.*

Ключевые слова: технологические приёмы, занятия изобразительного искусства, творческая активность подростков.

Rudenko I. V. Project design workshop of fine art on forming of teenagers' creative activity.

S *Technological receptions for building the fine art classes in the creative teenagers' activity in the context of new programs are highlighted. Education possibilities of fine art are determined by taking into account the age-old features of teenagers, their aesthetic necessities, queries, interests as an important condition of a personality's creative activity.*

Key words: art and pedagogical education, out of school art education, cultural establishments.